

Alicja Czerwińska

Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROJEKTU „BEZPIECZNA I PRZYJAZNA SZKOŁA PRIORYTETEM DZIAŁAŃ SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO I NAUCZYCIELI” ORAZ KONGRESU PODSUMOWUJĄCEGO PROJEKT

REPORT ABOUT THE IMPLEMENTATION OF THE PROJECT “SAFE AND FRIENDLY SCHOOL AS A PRIORITY FOR THE STUDENT COUNCIL AND FOR TEACHERS” AND ABOUT THE CONGRESS SUMMARIZING THE PROJECT

Streszczenie: Tekst jest sprawozdaniem z realizacji projektu „Bezpieczna i przyjazna szkoła priorytetem działań samorządu uczniowskiego i nauczycieli” oraz kongresu podsumowującego projekt. Opisuje działania podjęte w ramach projektu, jego główne założenia oraz główne wątki teoretyczne podjęte w trakcie kongresu podsumowującego.

Abstract: This text is the report about the implementation of the project “Safe and friendly school as a priority for the student council and for teachers” and about congress summarizing the project. It describes the activities undertaken within the framework of the project, its main objectives and the main theoretical threads taken into consideration during the summarizing congress.

Słowa kluczowe: projekt „Bezpieczna i przyjazna szkoła priorytetem działań samorządu uczniowskiego i nauczycieli”, przemoc, dialog edukacyjny, środowisko wychowawcze

Keywords: project “Safe and friendly school as a priority for the student council and for teachers”, violence, educational dialogue, educational environment

Od września do listopada 2016 roku Fundacja Gaudeamus realizowała trzecią edycję projektu „Bezpieczna i przyjazna szkoła priorytetem działań samorządu uczniowskiego i nauczycieli”, który finansowany był przez Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty i był formą wspierania realizacji zadania publicznego. Celem projektu było kreowanie zdrowego, bezpiecznego i przyjaznego środowiska

szkół. Projekt w dużej mierze skierowany był do członków samorządów uczniowskich. Jego odbiorcami byli też jednak nauczyciele. Jak pokazały doświadczenie poprzednich edycji, działania samorządów uczniowskich ograniczają się do minimum. Ze względu na silną potrzebę kształcenia w zakresie kreowania bezpiecznego, zdrowego i przyjaznego środowiska w szkole trzecia edycja programu miała być odpowiedzią na potrzeby uczniów i nauczycieli określone podczas dwóch poprzednich grantów realizowanych w ramach Rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła”.

Autorzy projektu uznali, że poprawnie funkcjonujący i dobrze zorganizowany samorząd uczniowski może wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa, a przez to może kreować atmosferę przyjazną uczniom. Mówimy tu nie tylko o sferze bezpieczeństwa w sensie dosłownym (w trakcie organizacji imprez itp.), ale także w sensie poczucia wolności od przemocy i subiektywnego poczucia bezpieczeństwa. Projekt miał na celu zapobieganie problemom i zachowaniom problemowym dzieci i młodzieży oraz promowanie zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży. Zagadnienie bezpieczeństwa z całą pewnością ma związek z bierną postawą uczniów, a jeśli mamy do czynienia w tej sytuacji z pasywnością tych, którzy powinni być najaktywniejsi (członkami samorządu), to daje to niezbyt pozytywny obraz polskiej szkoły w tym zakresie. Dające się zaobserwować brak pewności siebie i nierozwinięte kompetencje społeczne młodzieży stały się impulsem do realizacji projektu, którego celem pośrednim było także przygotowanie młodzieży do życia w nowoczesnym społeczeństwie oraz budowanie dialogu pomiędzy młodzieżą i dorosłymi. Położono nacisk na działania zmierzające do wypracowania metod współpracy, w których uczestniczą uczniowie razem z nauczycielami.

Wstępnym etapem realizacji projektu było przeprowadzenie konsultacji z dyrektorami szkół, a także z pedagogami szkolnymi. W ramach projektu opracowano materiały metodyczne oraz scenariusze zajęć stanowiące podstawę do merytorycznego przeprowadzenia konferencji i warsztatów. Zorganizowane zostały konferencje i warsztaty zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli w największych miastach województwa kujawsko-pomorskiego: Inowrocławiu (uczestniczyło 60 osób: 10 nauczycieli, 50 uczniów), Toruniu (uczestniczyły 43 osoby: 5 nauczycieli, 38 uczniów), Bydgoszczy (uczestniczyło 77 osób: 12 nauczycieli, 65 uczniów), Grudziądzu (uczestniczyło 60 osób: 11 nauczycieli, 49 uczniów). W konferencjach i warsztatach brali jednak też udział uczniowie szkół z pobliskich miejscowości, co znacząco rozszerzyło krąg odbiorców. Konferencje stanowiły swoiste forum wymiany wiedzy, w ich trakcie prowadzona była „żywa” dyskusja; była to również forma dzielenia się dobrymi praktykami – nie tylko prelegenta z uczestnikami, ale także pomiędzy uczestnikami. Warsztaty prowadzone były z wykorzystaniem metod aktywnych. Dnia 28 listopada 2016 r. odbył się kongres podsumowujący projekt, który miał na celu wymianę doświadczeń i wiedzy pomiędzy wszystkimi uczestnikami projektu. W kongresie udział wzięło 200 osób (160 uczniów, 40 na-

uczycieli). Wydana została także publikacja metodyczna dla nauczycieli i liderów samorządów uczniowskich¹. W niezwykle obszernej publikacji, poza tekstami dotyczącymi różnych obszarów bezpieczeństwa w rzeczywistości szkolnej, znalazły się także scenariusze zajęć, które mogą być wykorzystane przez nauczycieli.

Twórcy projektu założyli, że realizacja projektu pozwoli na upowszechnienie i zainicjowanie postaw kreowania bezpiecznego i przyjaznego środowiska szkolnego oraz obywatelskiego, wpływając, między innymi, na:

- zwiększenie bezpieczeństwa związanego z bezpieczną organizacją imprez szkolnych,
- zwiększenie bezpieczeństwa przez promowanie aktywnej działalności samorządu uczniowskiego,
- włączanie uczniów w procesy podejmowania decyzji w szkole i placówce,
- wyposażenie uczestników w umiejętności rozwiązywania konfliktów, reagowania w sytuacjach kryzysowych i przeciwdziałaniu agresji rówieśniczej,
- wzrost świadomości w zakresie zagrożeń cyberprzemocy,
- upowszechnienie postawy tolerancji oraz akceptacji,
- rozwój wiedzy, kompetencji i umiejętności uczestników umożliwiających budowanie pozytywnych relacji społecznych oraz umiejętności współpracy,
- inspirowanie oraz angażowanie społeczności uczniowskiej do działań w środowisku szkolnym i pozaszkolnym,
- wykreowanie przyjaznej atmosfery oraz komfortu psychicznego w szkołach i placówkach,
- wzrost świadomości obywatelskiej.

Podczas konferencji i warsztatów podkreślona została więc rola bezpieczeństwa w szkołach i placówkach podczas organizacji imprez oraz uroczystości szkolnych, jednak tak samo istotne i poruszające młodzież okazały się być inne zagadnienia związane z psychologiczną sferą poczucia bezpieczeństwa i negatywnymi zjawiskami występującymi w dzisiejszym społeczeństwie, a które szczególnie uciążliwie występują w szkołach, szczególnie takimi jak cyberprzemoc czy seksualizacja kultury młodzieżowej. Nauczyciele natomiast zyskali wiedzę praktyczną, w jaki sposób należy wspierać działania samorządów.

W trakcie kongresu podsumowującego wygłoszone zostały trzy wystąpienia: Alicji Kozubskiej „Między dialogiem a przemocą w szkole – budowanie poczucia bezpieczeństwa”, Remigiusza Koca „Szkoła przyjazna psychologicznie – analiza w świetle wybranych wyników badań eksperymentalnych oraz teorii psycholo-

¹ *Bezpieczna i przyjazna szkoła*, red. P. Ziółkowski, Bydgoszcz 2016.

gicznych” oraz Przemysław Ziółkowski „Tolerancja dla międzykulturowości warunkiem bezpiecznej i przyjaznej szkoły”. Skupię się na szerszym zaprezentowaniu pierwszego z wystąpień, pozostałe omawiając w pierwszej kolejności skrótowo.

Wystąpienie Remigiusza Koca skierowane było w głównej mierze do uczniów i prowadzone było metodami aktywizującymi. Zawierało wskazania, które wprowadzone w życie mogłyby pomóc stwarzać „przyjazną” szkołę. Wskazania te to między innymi: położenie większego nacisku na inteligencję emocjonalną – EQ (monitorowanie, wzmacnianie i ćwiczenie EQ); nadawanie sensu pracy uczniom i otwieranie przestrzeni do dokonywania swobodnych wyborów; położenie nacisku na regulowanie konfliktów (mediacje, negocjacje, otwarta komunikacja) i zważenie korzyści z konfliktów.

Przemysław Ziółkowski zwrócił uwagę na problem wielokulturowości w szkołach i jej możliwe implikacje dla funkcjonowania środowiska szkolnego. Należy zwrócić uwagę, że jest to wątek niezwykle istotny z punktu widzenia istniejącego kontekstu społecznego. Okazuje się, że zwrócenie uwagi na w zasadzie dość oczywisty fakt, że szkoła i jej uczniowie się zmieniają było niezwykle istotne, bo pomimo oczywistości tego faktu szkoła nie zawsze wydaje się być na to przygotowana.

Wystąpienie Alicji Kozubskiej, któremu chciałabym poświęcić szerszą uwagę było skierowane głównie do nauczycieli oraz do aktywnie działającej młodzieży. Uważam, że najważniejszym jego wątkiem było zwrócenie uwagi na pojęcie dialogu edukacyjnego, który zakłada pogłębiony rodzaj relacji jako narzędzia przeciwdziałania agresji i przemocy. Warto zwrócić uwagę na to narzędzie, ponieważ okazuje się, że dotychczasowe działania oparte na nagrodach i karach nie działają w oczekiwany sposób (nie zmniejszają poziomu przemocy w znaczącym stopniu). Dialog daje uczniom poczucie zwiększenia wpływu, dodatkowo jednak wiąże się to z przyjęciem przez uczniów odpowiedzialności, co nie zagraża pozycji nauczycieli. Stwierdzenie, że dialog edukacyjny nie zagraża pozycji nauczycieli zostało potraktowane z emfazą, co jest wyjątkowo istotne, ponieważ wydaje się, że niepokój tego typu wydaje się często towarzyszyć nauczycielom. Warto zwrócić uwagę na pozytywne skutki prowadzenia dialogu edukacyjnego, ponieważ bez dialogu młodzież czuje się traktowana instrumentalnie. Odpowiedzialność za stwarzanie sytuacji dialogu powinna należeć do nauczycieli.

Prelegentka zwróciła też uwagę, że należałoby położyć szczególny nacisk na tworzenie przyjaznych środowisk wychowawczych, które mają trwały wpływ na zachowania młodzieży i mają przeciwdziałać agresji. To właśnie doskonalenie relacji powinno być przedmiotem polityki społecznej i praktyki wychowawczej. Bardzo ważne było też wskazanie barier dla dialogu w szkole: identyfikowanie wartości ucznia z jego inteligencją, zaniechanie sfery emocjonalno-wolicjonalnej, koncentracja na wymaganiach programowych (co jest problemem systemowym),

sukces postrzegany jako rywalizacja, identyfikacja szczęścia z gromadzeniem dóbr (czynnik zewnętrzny), depersonalizacja relacji, nagradzanie wyników, nie wysiłku. Jak widać, na większość z tych czynników szkoła i nauczyciele mogą mieć realny wpływ.

Sytuacja, w której uczniowie zyskują poczucie decyzyjności, jest zawsze wartościowym doświadczeniem społecznym oraz kulturowym, które może zaowocować polepszeniem sytuacji nie tylko w środowisku szkolnym, ale też społecznym. Należy to wiązać ze sferą partycypacji i poczuciem obywatelskości. Wszystkie omawiane zagadnienia tak naprawdę wiążą się przecież z funkcjonowaniem młodzieży nie tylko w szkole, ale później w rozmaitych innych grupach i sferach życia społecznego.

Jak wskazuje Piotr Sztompka, różnica między indywidualnym zaufaniem a środowiskiem zaufania jest tylko ilościowa – powtarza się w szerokiej skali. Natomiast od masowości zaufania jest blisko do przekształcenia w regułę i przejścia na poziom kulturowy². Oznacza to, że praca w szkołach może mieć realny wpływ na funkcjonowanie społeczeństwa jako całości, zwłaszcza, że szkoła jest miejscem, w którym przez kilka lat, przez kilka godzin dziennie mamy wpływ na funkcjonowanie młodych ludzi. Relacje odczuwane jako dobre są kluczowe w tworzeniu zaufania. Przekłada się to na funkcje dla szerszych wspólnot – skłania do udziału w stowarzyszeniach, natomiast nieufność prowadzi do atomizacji³.

Pozostaje tylko zadać pytanie: czy ten projekt – jako jeden z wielu różnorodnych projektów realizowanych w przestrzeni szkolnej – może mieć realny wpływ na zmianę i kształtowanie postaw. Czy wyróżnia się czymś szczególnym? Wydaje się, że właśnie to szczególne podejście włączające uczniów w dialog jako równouprawnionych uczestników, a jednocześnie przyjmowanie przez nich odpowiedzialności jest czymś wyjątkowym. Podejście to było obecne w realizacji projektu od pierwszych etapów. Pozostawia to nadzieję, że przekazywane treści i postawy pozostaną w umysłach młodych ludzi na nieco dłużej, a być może pozwoli to też na zmianę postaw nauczycieli. Nie jesteśmy w stanie w tej chwili odpowiedzieć na pytanie dotyczące długofalowych skutków projektu, być może należałoby po prostu napisać, że „kropla drąży skałę”.

Bibliografia

Sztompka P., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007.
Bezpieczna i przyjazna szkoła, red. P. Ziółkowski, Bydgoszcz 2016

² P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007, s. 223, 267.

³ Ibidem, s. 244, 307, 308.